

energiavirasto energimyndigheten

Tämä on Energiaviraston sähköisesti allekirjoittama asiakirja.
Detta är ett dokument som har signerats elektroniskt av
Energimyndigheten.

This is a document that has been electronically signed by the
Energy Authority.

Asiakirjan päivämäärä on:

Dokumentet är daterat:

06.04.2017

The document is dated:

Esittelijä / Föredragande / Referendary

Ratkaisija / Beslutsfattare / Decision-maker

Nimi / Namn / Name: LAMPONEN JARNO JUKKA TAPANI

Nimi / Namn / Name: Simo Nurmi

Pvm / Datum / Date: 06.04.2017

Pvm / Datum / Date: 06.04.2017

Allekirjoitustapa / Signerat med / Signed with:

Allekirjoitustapa / Signerat med / Signed with:

Tämä paketti koostuu seuraavista osista:

- Kansilehti (tämä sivu)
- Alkuperäinen asiakirja tai alkuperäiset asiakirjat
- Sähköiset allekirjoitukset. Nämä eivät ole näkyvillä tässä asiakirjassa, mutta ne on yhdistetty siihen sähköisesti.

Tämä asiakirja on sinetöity sähköisellä allekirjoituksella. Sinetti takaa asiakirjan aitouden.

[Allekirjoitettu asiakirja alkaa seuraavalta sivulta. >](#)

Detta paket består av följande delar:

- Titelblad (denna sida)
- Originaldokument
- Elektroniska signaturer. Dessa syns inte i detta dokument, med de är elektroniskt integrerade i det.

Detta dokument har försetts med sigill genom elektronisk signatur. Sigillet garanterar dokumentets äkthet.

[Det signerade dokumentet börjar på nästa sida. >](#)

This document package contains:

- Front page (this page)
- The original document(s)
- The electronic signatures. These are not visible in the document, but are electronically integrated.

This file is sealed with a digital signature. The seal is a guarantee for the authenticity of the document.

[THE SIGNED DOCUMENT FOLLOWS ON THE NEXT PAGE >](#)

Tämä asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu EU-direktiivin [1999/93/EY] mukaisella allekirjoituksella.

Detta dokument innehåller elektroniska signaturer enligt EU-direktivet [1999/93/EG] om ett gemenskapsramverk för elektroniska signaturer.

This document contains electronic signatures using EU-compliant PAdES - PDF Advanced Electronic Signatures [Directive 1999/93/EC]

Fingrid Oyj
PL 503
00101 Helsinki

Päätös siirto-oikeuksien käyttöönotosta ja suojausmahdollisuuksien varmistamisesta Suomen tarjousalueen rajoilla

Asianosainen

Fingrid Oyj

Vireilletulo

17.10.2016

Ratkaisu

Energiavirasto päättää, että siirto-oikeuksia ei myönnetä Suomen ja Ruotsin tarjousalueiden rajoilla eikä Suomen ja Viron tarjousalueen rajalla.

Energiavirasto ei pyydä Fingrid Oyj:tä varmistamaan, että saataville annetaan muita alueiden välisiä pitkän aikavälin suojaustuotteita sähkön tukkumarkkinoiden toiminnan tukemiseksi.

Tämän päätöksen perusteella komission asetuksen (EU) 2016/1719 pitkän aikavälin kapasiteetin jakamista koskevista suuntaviivoista artikloita 16, 28, 29, 31–57, 59 ja 61 ei sovelleta Suomen kantaverkonhaltijaan Fingrid Oyj:hin.

Selostus asiasta

Komission asetus (EU) 2016/1719 pitkän aikavälin kapasiteetin jakamista koskevista suuntaviivoista (jäljempänä FCA-suuntaviivat) astui voimaan 17.10.2016. Asetuksen tavoitteena on edistää tehokasta alueiden välistä pitkän aikavälin kauppaa, joka tarjoaa markkinaosapuolille alueiden välisiä pitkän aikavälin suojausmahdollisuuksia.

FCA-suuntaviivojen 30 Artiklan mukaisesti Energiaviraston on tehtävä päätös pitkän aikavälin siirto-oikeuksien käyttöönotosta Suomen tarjousalueen rajoilla. Kuiden kuukauden kuluessa asetuksen voimaantulosta annettavat päätökset on koordinoitava tarjousaluerajalla toimivaltaisten sääntelyviranomaisten kesken. Energiavirasto on koordinoanut tämän päätöksen Suomen ja Ruotsin tarjousaluerajojen osalta Ruotsin sääntelyviranomaisen (Energimarknadsinspektionen) kanssa sekä Suomen ja Viron tarjousaluerajan osalta Viron sääntelyviranomaisen (Konku-

rentsiamet) kanssa. Tämän päätöksen liitteenä löytyvät toimivaltaisten viranomaisien koordinoituja näkemyksiä esittävät dokumentit (*Intention by the Swedish Energy Markets Inspectorate and the Energy Authority of Finland Regarding the Hedging opportunities on the Finnish – Swedish Bidding Zone Borders Pursuant to the Commission Regulation (EU) no 2016/1719; Agreement between the Estonian Competition Authority and the Energy Authority of Finland Regarding the Hedging opportunities on the Finnish – Estonian Bidding Zone Border Pursuant to the Commission Regulation (EU) no 2016/1719*).

Päätöksiä tehdessään toimivaltaisten sääntelyviranomaisten on myös kuultava muita kapasiteetinlaskenta-alueen sääntelyviranomaisia sekä huomioitava heidän näkemyksensä. Suomen ja Ruotsin tarjousaluerajat kuuluvat ns. Nordic-kapasiteetinlaskenta-alueeseen. Energiavirasto on kuullut Ruotsin ja Suomen tarjousaluerajojen osalta Nordic-kapasiteetinlaskenta-alueella Suomen ja Ruotsin sääntelyviranomaisten lisäksi toimivaa Tanskan sääntelyviranomaista sekä yhteisellä markkina-alueella toimivaa Norjan sääntelyviranomaista. Suomen ja Viron tarjousalueraja kuuluu ns. Baltic-kapasiteetinlaskenta-alueeseen. Energiavirasto on kuullut Suomen ja Viron tarjousaluerajan osalta Baltic-kapasiteetinlaskenta-alueella Suomen ja Viron sääntelyviranomaisten lisäksi toimivia Ruotsin, Latvian, Liettuan ja Puolan sääntelyviranomaisia.

Viranomaisten päätösten on perustuttava erilliseen arviointiin sekä markkinaosapuolten kuulemiseen heidän tarpeistaan alueiden välisille suojausmahdollisuuksille. Energiavirasto on teettänyt arviointinsa tueksi yhdessä muiden Pohjoismaisten sääntelyviranomaisten kanssa selvityksen¹ arvioinnissa käytettävästä menetelmästä. Energiavirasto on lisäksi teettänyt arviointinsa tueksi oman numeerisen selvityksen².

Energiavirasto on kuullut markkinaosapuolia heidän tarpeistaan alueiden välisille suojausmahdollisuuksille. Energiavirasto on kuullut kantaverkonhaltija Fingrid Oyj:tä (jäljempänä myös Fingrid) tarjousalueiden välisistä suojausmahdollisuuksista sekä mahdollisesta pitkän aikavälin siirto-oikeuksien käyttöönnotosta.

Sääntelyviranomaisten kuuleminen

Päätöksiä tehdessään toimivaltaisten sääntelyviranomaisten on kuultava muita kapasiteetinlaskenta-alueen sääntelyviranomaisia sekä huomioitava heidän näkemyksensä. Lisäksi Energiavirasto kuuli samalla markkina-alueella toimivaa Norjan sääntelyviranomaista Ruotsin ja Suomen tarjousaluerajojen osalta.

Ruotsin ja Suomen tarjousaluerajojen osalta lausuntonsa toimittivat Tanskan ja Norjan sääntelyviranomaiset 31.3.2017. Lausunnoissaan Tanskan ja Norjan sääntelyviranomaiset kannattavat, että siirto-oikeuksia ei myönnetä Ruotsin ja Suomen tarjousalueiden rajoille.

Ruotsin, Latvian, Liettuan ja Puolan sääntelyviranomaiset eivät lausuneet Suomen ja Viron tarjousaluerajan osalta.

¹ Methods for evaluation of the Nordic forward market for electricity, 8.12.2016, EC Group AS

² Calculations for the Evaluation of the Functioning of the Wholesale Electricity Markets on the Finnish Bidding Zone Borders as Required in the FCA GL, 12.2.2017, Petr Spodniak

Kantaverkonhaltijan kuuleminen

Energiavirasto varasi Fingridille mahdollisuuden esittää näkemyksensä FCA-suuntaviivojen mukaisista tarjousalueiden välisistä suojausmahdollisuuksista sekä mahdollisesta pitkän aikavälin siirto-oikeuksien käyttöönotosta Suomen tarjousalueen rajoilla. Fingrid toimitti lausuntonsa 31.3.2017.

Lausunnossaan Fingrid toteaa, että Energiaviraston teettämä numeerinen selvitys tarkastelee tarjousalueiden välisiä suojausmahdollisuuksia laajasti ja perusteellisesti. Fingrid pitää myönteisenä kehityksenä Suomen tarjousalueella vaihdettavien aluehintaerotuotteiden kaupankäyntivolyyymien kasvua ja transaktiokustannusten laskua selvityksessä tarkastellulla aikajaksolla. Fingrid pitää perusteltuina selvityksen johtopäätöksiä, että Suomen tarjousalueen EPAD-tuotteet mahdollistavat suojautumisen aluehintaeroilta sekä Suomen että Viron tarjousalueilla.

Fingrid esittää lausunnossaan, että numeerinen selvitys vaatisi rinnalleen markkinoiden fundamenttien analyysiä tarkasteltaessa Suomen ja Viron tarjousalueiden EPAD-tuotteiden riskipreemioiden kehitystä vuoden 2016 vuosituotteille.

Johtopäätöksenä Energiaviraston numeerisesta selvityksestä Fingrid katsoo, etteivät selvityksen tulokset anna aiheutta pitkän aikavälin siirto-oikeustuotteiden käyttöönottoon Suomen tarjousalueen rajoilla tai muihin mahdollisiin kantaverkonhaltijan toimiin suojausmahdollisuuksien lisäämiseksi.

Lisäksi Fingrid esittää lausunnossaan näkemyksiään pitkän aikavälin siirto-oikeustuotteista ja kantaverkonhaltijan toimimisesta aktiivisena osapuolena finanssimarkkinoilla. Fingridin mukaan siirto-oikeuksien myynti nostaa kantaverkkoyhtiön liiketoimintaan liittyviä riskejä ja esimerkiksi Manner-Euroopassa toiminta on yleensä ollut tappiollista. Fingrid esittää tämän käytännössä tarkoittavan tulonsiirtoa kantaverkkoasiakkailta finanssimarkkinaosapuolille. Fingrid esittää ylläpitävänsä fyysisistä markkinaa ja huolehtivansa sähköjärjestelmän toiminnasta, eikä tähän rooliin sopisi toiminta aktiivisena suojausmarkkinoiden osapuolena.

Markkinaosapuolten kuuleminen

Energiavirastoon toimitettiin yhteensä 8 lausuntoa markkinaosapuolten suojaustarpeita koskien. Näissä lausunnoissa esitettiin erilaisia näkemyksiä markkinoilta saatavien tuotteiden riittävydestä ja tarpeisiin vastaamisesta. Osa vastaajista esitti nykyisillään saatavilla olevien tuotteiden riittävän sellaisenaan ja vastaavan heidän suojaustarpeitaan. Osa vastaajista totesi markkinoilta saatavien suojaustuotteiden likviditeetin vaihtelevan ajoittain, mikä vaikuttaa suojaustuotteiden hankintaan, mainiten kuitenkin samalla että saatavilla olevat tuotteet mahdollistavat suojaamisen. Osa vastaajista esitti, että kantaverkonhaltijoiden tulisi ostaa ja myydä nykyisiä rajat-ylittäviä suojaustuotteita. Osa vastaajista esitti, että tällä hetkellä markkinoilta saavissa olevat suojaustuotteet eivät ole riittäviä ja että kantaverkonhaltijan tulisi tarjota siirto-oikeuksia.

Markkinaosapuolten kuulemisen perusteella nykyisellään suojaaminen perustuu johdannaistuotteisiin, joiden kohde-etuutena ovat markkina-alueen siirtorajoituksetonta hintaa kuvaava ns. systeemihinta sekä aluehinnan erotus tähän. Energiavirastolle esitetyissä lausunnoissa kyseenalaistettiin siirto-oikeuksien soveltu-

vuus Pohjoismaiseen markkinamalliin. Kahden tarjousalueen välisen siirto-oikeuden esitettiin heikentävän systeemihinnan merkitystä ja vahvistavan aluehinnan merkitystä. Tällaisten tuotteiden esitettiin soveltuvan paremmin tilanteeseen, jossa suojaus joudutaan toteuttamaan tarjousaluekohtaisilla tuotteilla ja mahdollisesti yksittäiseen likvidiin tarjousalueeseen tukeutumalla.

Energiavirastolle annetuissa lausunnoissa esitettiin toisaalta myös että systeemi-hintaan sidottu tuote ei ole FCA-suuntaviivojen mukainen alueiden väliseen kaupankäyntiin liittyvä tuote ja että EPAD-tuote ei myöskään täysin ole suuntaviivojen mukaisen tarpeen täyttämä tuote. EPAD-tuotteen ongelmaksi nostettiin myös kilpailun puute ja markkinavoima johtuen tuotetta myyvien tahojen pienestä lukumäärästä suhteessa tuotetta ostaviin sekä epäilykset hinnoittelusta, kun tuotteille on olemassa vain yksi markkinapaikka.

Osassa Energiavirastolle annetuissa lausunnoissa esitettiin että ei olisi jatkossakaan tarkoituksenmukaista rakentaa Suomen tarjousalueen suojausta perustuen toisen tarjousalueen hintaan ja tarjousalueiden välisiin siirtoyhteyksiin, koska Pohjoismaissa ei ole johdannaismarkkinaa aluehintatasolla. Edelleen osa vastaajista esitti, että ei ole tarvetta eikä kiinnostusta suojata yksittäisten tarjousalueiden välisiä hintaeroja siirto-oikeuksilla. Toisaalta osa vastaajista esitti nimenomaan Suomen ja Ruotsin välisen rajayhteyden olevan heille EU:n sisäisestä rajayhteyksistä merkityksellisin ja tälle yhteydelle tarjottava finanssiirto-oikeus FTR toisi vaihtoehdon EPAD-tuotteelle ja täten tehostaisi markkinoiden toimintaa paremman kilpailun myötä.

Energiaviraston toimivalta

Komission asetus (EU) 2016/1719 pitkän aikavälin kapasiteetin jakamista koskevista suuntaviivoista 2 artiklan mukaan tässä asetuksessa sovelletaan asetuksen (EY) N:o 714/2009 2 artiklassa, komission asetuksen (EU) N:o 543/2013 (1) 2 artiklassa ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/72/EY (2) 2 artiklassa säädettyjä määritelmiä. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/72/EY 35 artiklan mukaan kunkin jäsenvaltion on nimettävä yksi kansallinen sääntelyviranomaisella tasolla.

Lain Energiavirastosta (870/2013) 1 §:n 2 momentin mukaan Energiavirasto hoitaa kansalliselle sääntelyviranomaiselle kuuluvat tehtävät, joista säädetään:

3) sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/54/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/72/EY, jäljempänä sähkömarkkinadirektiivi, nojalla annetuissa, suuntaviivoja koskevissa komission asetuksissa tai päätöksissä.

Asiaan liittyvä lainsäädäntö

Komission asetus (EU) 2016/1719 pitkän aikavälin kapasiteetin jakamista koskevista suuntaviivoista

FCA-suuntaviivojen 30 artiklan mukaan:

1. Siirtoverkonhaltijoiden on tarjousalueen rajalla myönnettävä pitkän aikavälin siirto-oikeuksia, jolleivät kyseisen tarjousalueen rajan toimivaltaiset

sääntelyviranomaiset ole tehneet koordinoituja päätöksiä olla myöntämättä pitkän aikavälin siirto-oikeuksia tarjousalueen rajalla. Päätöksiään tehdesään tarjousalueen rajan toimivaltaisten sääntelyviranomaisten on kuultava kyseisen kapasiteetin laskenta-alueen sääntelyviranomaisia ja otettava niiden lausunnot asianmukaisesti huomioon.

2. Jos tarjousalueen rajalla ei ole pitkän aikavälin siirto-oikeuksia tämän asetuksen voimaantullessa, kyseisen tarjousalueen rajan toimivaltaisten sääntelyviranomaisten on tehtävä koordinoituja päätöksiä pitkän aikavälin siirto-oikeuksien käyttöönotosta viimeistään kuuden kuukauden kuluttua tämän asetuksen voimaantulosta.
3. Edellä olevan 1 ja 2 kohdan mukaisten päätösten on perustuttava arviointiin, jossa tutkitaan, onko sähkön termiinimarkkinoilla tarjolla riittävästi suojausmahdollisuuksia asianomaisilla tarjousalueilla. Tarjousalueen rajan toimivaltaisten sääntelyviranomaisten on suoritettava arviointi koordinoitusti, ja siihen on sisällyttävä ainakin a) markkinaosapuolten kuuleminen heidän tarpeistaan alueiden välisille suojausmahdollisuuksille asianomaisilla tarjousalueen rajoilla; b) arviointi.
4. Edellä 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettussa arvioinnissa on tarkasteltava sähkön tukkumarkkinoiden toimintaa, ja sen on perustuttava avoimiin perusteisiin, joihin kuuluu vähintään a) analyysi siitä, suojaako termiinimarkkinoilla tarjottava tuote tai tuotteiden yhdistelmä vuorokausimarkkinoiden hintojen epävakaudelta asianomaisella tarjousalueella. Tällainen tuote tai tuotteiden yhdistelmä on katsottava asianmukaiseksi suojaukseksi kyseisen tarjousalueen vuorokausimarkkinoiden hinnan muutosriskiltä, jos kyseisen tarjousalueen vuorokausimarkkinoiden hinta korreloi riittävästi tuotteen tai tuotteiden yhdistelmän kohde-etuuden hinnan kanssa; b) analyysi siitä, ovatko termiinimarkkinoilla tarjotut tuotteet tai tuotteiden yhdistelmät tehokkaita. Tätä varten on arvioitava vähintään seuraavat indikaattorit: i) kaupankäyntihorisontti; ii) osto- ja myyntihinnan välinen ero; iii) kaupatut määrät suhteessa fyysiseen kulutukseen; iv) avointen sopimusten määrä (open interest) suhteessa fyysiseen kulutukseen;
5. Jos 3 kohdassa tarkoitettu arviointi osoittaa, että yhdellä tai useammalla tarjousalueella ei ole riittäviä suojausmahdollisuuksia, toimivaltaisten sääntelyviranomaisten on pyydettävä asianomaisia siirtoverkonhaltijoita a) myöntämään pitkän aikavälin siirto-oikeuksia tai b) varmistamaan, että saataville annetaan muita alueiden välisiä pitkän aikavälin suojausinstrumentteja sähkön tukkumarkkinoiden toiminnan tukemiseksi.
- ...
7. Jos sääntelyviranomaiset päättävät, että kyseessä olevat siirtoverkonhaltijat eivät saa myöntää pitkän aikavälin siirto-oikeuksia tai että niiden on annettava saataville muita alueiden välisiä pitkän aikavälin suojausinstrumentteja, tarjousalueen rajojen siirtoverkonhaltijoihin ei sovelleta 16, 28, 29, 31–57, 59 ja 61 artiklaa.

Perustelut

FCA-suuntaviivojen tavoitteena on a) edistää tehokasta alueiden välistä pitkän aikavälin kauppaa, joka tarjoaa markkinaosapuolille alueiden välisiä pitkän aikavälin suojausmahdollisuuksia; b) optimoida alueiden välisen pitkän aikavälin kapasiteetin laskenta ja jakaminen; c) tarjota syrjimätön pääsy alueiden väliseen pitkän aikavälin kapasiteettiin; d) varmistaa siirtoverkonhaltijoiden, viraston, sääntelyviranomaisten ja markkinaosapuolten oikeudenmukainen ja syrjimätön kohtelu; e) ottaa huomioon tarve taata oikeudenmukainen ja säännönmukaisesti toimiva pitkän aikavälin kapasiteetin jakaminen sekä säännönmukainen hinnanmuodostus; f) varmistaa pitkän aikavälin kapasiteetin jakamista koskevien tietojen avoimuus ja luotettavuus ja parantaa niitä; g) edistää Euroopan sähkönsiirtoverkon ja sähköalan tehokasta toimintaa ja kehittämistä pitkällä aikavälillä;

FCA-suuntaviivat edellyttävät kantaverkonhaltijoiden tarjoavan siirto-oikeuksia elleivät markkinoilta saatavat suojaustuotteet mahdollista riittäviä suojausmahdollisuuksia. Suojausmahdollisuuksien arvioinnin on perustuttava markkinaosapuolten näkemyksiin heidän tarpeistaan sekä erilliseen arviointiin saatavilla olevista tuotteista ja näiden tehokkuudesta.

Energiavirasto katsoo, että vaikka FCA-suuntaviivojen mukaisessa menettelyssä on lähtökohtana siirto-oikeuksien myöntäminen tarjousaluerajoille ja tästä lähtökohdasta poikkeaminen edellyttää toimivaltaisten viranomaisten perustelua päätöstä, olisi siirto-oikeuksien myöntäminen samalla interventio Pohjoismaiseen markkinamalliin. Energiavirasto katsoo edelleen, että harkittaessa suojausmahdollisuuksien parantamista joko siirto-oikeuksilla tai muiden tuotteiden saatavuuden varmistamisella, toimenpiteet tulisi mahdollisuuksien mukaan kohdentaa nimenomaan puutteelliseksi katsottuun osaan, ja samalla huomioida näiden toimenpiteiden mahdolliset vaikutukset sähkön tukkumarkkinoihin kokonaisuutena.

Energiavirasto katsoo FCA-suuntaviivojen tavoitteena olevan tehokkaan tarjousalueiden välisen pitkän aikavälin kaupan edistämisen asettavan odotuksen suojausmahdollisuuksien positiivisesta kehityksestä. Energiavirasto katsoo, että tähän odotukseen voidaan vastata markkinaehtoisesti ja/tai FCA-suuntaviivoissa määrättyjen keinojen tukemana.

Markkinaosapuolten suojaustarpeet

Energiavirastolle toimitettujen vastausten perusteella nykyisten suojaustuotteiden riittävydestä on toimijoiden keskuudessa erilaisia näkemyksiä. Osa vastaajista esittää nykyisillään saatavilla olevien tuotteiden riittävän sellaisenaan ja vastaavan heidän suojaustarpeitaan ja toisaalta osa vastaajista esittää, että tällä hetkellä markkinoilta saavissa olevat suojaustuotteet eivät ole riittäviä, ja kantaverkkoyhtiön tarjoamia siirtotuotteita tai muita toimia nykyisten tuotteiden tukemiseksi tulisi harkita. Energiavirasto katsoo, että FCA-suuntaviivojen tarkoituksena on nimenomaan varmistaa kaikkien markkinaosapuolten yhtäläiset mahdollisuudet hankkia tarvitsemansa suojaukset.

Osassa Energiavirastolle annetuissa lausunnoissa esitetään että systeemihintaan perustuva tuote ei olisi FCA-suuntaviivojen mukainen alueiden väliseen kaupankäyntiin liittyvä tuote ja että EPAD-tuote ei myöskään täysin olisi suuntaviivojen

mukaisen tarpeen täyttämä tuote. Energiavirasto katsoo FCA-suuntaviivojen tavoitteena olevan alueiden välisten pitkän aikavälin suojausmahdollisuuksien edistämisen tarkoittavan, että suojausmarkkinoiden tarjoamia suojausmahdollisuuksia ja sähkön tukkumarkkinoiden toimintaa on tarkasteltava suuntaviivojen 30 artiklan mukaisessa tarjousaluekohtaisessa tarkastelussa kokonaisuutena. Täten suojausmahdollisuuksien ei voida katsoa tarkoittavan vain suppeasti suoraan tarjousalueiden hintaeroja suojaavia tuotteita. Energiavirasto katsoo edelleen, että tarjousaluekohtaisessa tarkastelussa lähtökohtaisesti systeemihinnan ja aluehinnan erotukselta suojaava EPAD-tuote on relevantti, mutta tarkastelussa voidaan huomioida myös muut yleisesti sähkön hintasuojaimiseen soveltuvat tuotteet ja tuotteiden yhdistelmät.

Osassa Energiavirastolle esitetyissä lausunnoissa EPAD-tuotteen ongelmaksi nostettiin kilpailun puute ja markkinavoima johtuen tuotetta myyvien tahojen pienestä lukumäärästä suhteessa tuotetta ostaviin sekä epäilykset hinnoittelusta, kun tuotteille on olemassa vain yksi markkinapaikka. Energiavirasto ei katso, että tällä suojausmahdollisuuksia koskevalla päätöksellä olisi tarkoituksenmukaista pyrkiä suoraan ottamaan kantaa markkinavoimaan liittyviin epäilyksiin ja vaikuttamaan kilpailuilla markkinoilla toimivien osapuolten keskinäiseen asemaan.

Osassa Energiavirastolle esitetyissä lausunnoissa kyseenalaistettiin siirto-oikeuksien tarjoamisen tarkoituksenmukaisuus, koska Pohjoismaissa suojaaminen perustuu systeemihintatuotteisiin ja tätä täydentäviin EPAD-tuotteisiin. Energiavirasto katsoo, että nykyiset suojaustuotteet ja menettelyt sekä siirto-oikeudet eivät lähtökohtaisesti ole toisiaan pois sulkevia. Täten Energiavirasto pitää mahdollisena, että mikäli suojausmarkkinoilta saatavien tuotteiden ei katsottaisi mahdollistavan FCA-suuntaviivojen edellyttämiä suojausmahdollisuuksia, voitaisiin näitä periaatteessa täydentää tarjoamalla siirto-oikeuksia. FCA-suuntaviivat yhtäläillä mahdollistavat myös muiden tuotteiden saatavuuden varmistamisen, mikäli tämä katsottaisiin tarpeelliseksi. Energiavirasto katsookin, että FCA-suuntaviivat antavat toimivaltaisille sääntelyviranomaisille laajan harkintavallan suojausmahdollisuuksien parantamiseksi.

Kantaverkonhaltijan näkemys suojausmahdollisuuksista

Energiavirastolle antamassa lausunnossaan Fingrid esittää etteivät viraston selvityksen tulokset anna aiheutta pitkän aikavälin siirto-oikeustuotteiden käyttöönottoon Suomen tarjousalueen rajoilla tai muihin mahdollisiin kantaverkonhaltijan toimiin suojausmahdollisuuksien lisäämiseksi. Lisäksi Fingrid esittää lausunnossaan, että tehty numeerinen selvitys vaatisi rinnalleen markkinoiden fundamenttien analyysiä tarkasteltaessa Suomen ja Viron tarjousalueiden EPAD-tuotteiden riskipremioiden kehitystä vuoden 2016 vuosituotteille. Energiavirasto katsoo, että mikäli johdannaismarkkinaa koskeva tarkastelu osoittaisi sellaista puutetta tai tehotto- muutta, mikä estäisi markkinaosapuolien suojausmahdollisuudet, tulisi tarkastella myös johdannaismarkkinaan vaikuttavia fundamenteja mahdollisten toimenpiteiden suhteuttamiseksi ja arvioimiseksi.

Lausunnossaan Fingrid esittää siirto-oikeuksien myynnin nostavan kantaverkkoyhtiön liiketoimintaan liittyviä riskejä ja esimerkiksi Manner-Euroopassa toiminta on

yleensä ollut tappiollista. Energiavirasto ei katso, että kantaverkkoyhtiön liiketoiminnan riskitasoja tulisi arvioida tässä markkinaosapuolien suojausmahdollisuuksia koskevassa päätöksessä.

Lisäksi Fingrid esittää lausunnossaan ylläpitävänsä fyysistä markkinaa ja huolehtivansa sähköjärjestelmän toiminnasta, eikä tähän rooliin sopisi toiminta aktiivisena suojausmarkkinoiden osapuolena. Energiavirasto huomauttaa, että kantaverkkotoiminta on määritelty sekä kansallisessa että eurooppalaisessa lainsäädännössä, jossa siirto-oikeuksien myöntäminen on kantaverkkoyhtiölle annettu tehtävä, josta voidaan määrätyn perusteella poiketa.

Suojausmahdollisuuksien numeerinen arviointi

FCA-suuntaviivojen 30 artiklan mukaisesti toimivaltaisen sääntelyviranomaisen on suoritettava avoimiin perusteisiin perustuva sähkön tukkumarkkinoiden toimintaa tarkasteleva arviointi. Arvioinnin tulee perustua avoimiin perusteisiin ja siihen kuuluu vähintään analyysi siitä, suojaako termiinimarkkinoilla tarjottava tuote tai tuotteiden yhdistelmä vuorokausimarkkinoiden hintojen epävakaudesta, sekä analyysi tuotteen tai tuotteiden tehokkuudesta vähintään seuraavia indikaattoreita käyttäen; kaupankäyntihorisontti, osto- ja myyntihinnan välinen ero (bid-ask spread), kaapatut määrät suhteessa fyysiseen kulutukseen, avointen sopimusten määrä (open interest) suhteessa fyysiseen kulutukseen.

Energiavirasto teetti yhdessä muiden Pohjoismaisten sääntelyviranomaisten kanssa selvityksen arvioinnissa käytettävästä menetelmästä (*Methods for evaluation of the Nordic forward market for electricity*). Selvitys arvioi menetelmiä FCA-suuntaviivojen edellyttämien indikaattorien arviointiin sekä esittää korrelaatioanalyysin käyttöä tuotteen tai tuotteiden yhdistelmän suojauksen arviointia varten. Selvityksessä todetaan, että yksittäisille indikaattoreille ei ole tunnistettuja numeerisia raja-arvoja, joiden perusteella tuotteen nähtäisiin olevan yksiselitteisesti tehokas tai tehoton. Markkinaosapuolten suojaustarpeet ja toisaalta myös suojaamiselle asetetut odotukset vaihtelevat. Yksittäisiä indikaattoreita tulisikin tarkastella yhdessä ja osana kokonaisuutta.

Energiavirasto teetti arviointinsa tueksi numeerisen selvityksen (*Calculations for the evaluation of the functioning of the wholesale electricity markets on the Finnish bidding zone borders as required in the FCA GL*). Energiaviraston numeerinen arviointi perustuu selvityksen tarjoamiin menetelmiin, jonka lisäksi arviointiin sisällytettiin markkinaosapuolilta saadun palautteen perusteella myös tarkastelu suurimman viikoittaisen osto- ja myyntihinnan erosta pienimmän lisäksi. Arviointi sekä numeerinen selvitys perustuvat NASDAQ-pörssitalon toimittamaan markkinadataan vuodesta 2012 lähtien siltä osin, kun dataa oli saatavilla. Seuraavat kappaleet käsittelevät yksitellen FCA-suuntaviivojen edellyttämiä indikaattoreita perustuen mainittuihin selvityksiin. Energiaviraston käsityksen mukaan NASDAQ:lta saatu markkinadata ei täysimääräisesti kata koko johdannaismarkkinaa, mutta tämän voidaan katsoa antavan kuvan markkinoiden tilanneesta, sillä markkinapaikalla tapahtuvan kaupankäynnin voidaan olettaa toimivan referenssinä markkinapaikan ulkopuoliselle ja kahdenväliselle kaupankäynnille.

Volyymit kuvaavat käydyn kaupan määrää ja ovat suoraviivainen tapa tarkastella markkinoiden kokoa tai likviditeettiä tietyllä aikavälillä. Tarkasteltaessa johdannaistuotteilla (EPAD-tuotteilla) käydyn kaupan määrää eri maturiteeteilla havaitaan, että vuositason kaupankäynti on kasvanut melko tasaisesti koko tarkasteluvälin aikana, ollen vuoden 2012 arvoon verrattuna noin 5,8-kertainen vuonna 2016. Kuukausitason tarkastelussa johdannaisten kaupankäynnin määrä vaihtelee enemmän, mutta samankaltainen kasvava kehityssuunta voidaan datan perusteella havaita. Kaupankäynti painottuu pidemmän maturiteetin tuotteisiin ja lyhemmän maturiteetin tuotteilla volyymit ovat vähäisiä. Viikko EPAD:n volyymit ovat koko tarkasteluajanjakson ajan hyvin vähäistä. Energiaviraston näkemyksen mukaan markkinaosapuolet suojaavat pääsääntöisesti pidemmillä tuotteilla ja lyhemmillä tuotteilla tarvittaessa täsmennetään hankittua suojausta, mikä myös havaitaan tuotteiden volyymeja tarkasteltaessa. Kaupankäynti on suurinta Suomen ja Ruotsin SE3 -tarjousalueilla, joilla käyty kauppa vastaa noin 60 % koko markkina-alueen EPAD kaupankäynnistä.

Kaupankäynnin volyymien avulla arvioidaan myös FCA-suuntaviivoissa edellytetty indikaattori kaupatuista määristä suhteessa fyysiseen kulutukseen. Arviossa siis verrataan johdannaistuotteiden volyymiä fyysiseen sähkön kokonaiskulutukseen. Kaikkien vuosittaisten EPAD-tuotteiden suhde tarkasteluaikana vuosittaiseen kaikkien tarjousalueiden kokonaiskulutukseen on volyymien kasvaessa noussut, ollen vuoden 2016 lopussa noin neljänneksen suuruinen verrattuna kokonaiskulutukseen (johdannaistuotteiden käydyn kaupan suuruus 25 % fyysisen kulutuksen määrästä). Myös kuukausittain yhteenlaskettujen EPAD-tuotteiden määrä on kokonaiskulutukseen verrattuna jokseenkin samalla tasolla, vaikka lyhemmällä tarkasteluvälillä nähdään enemmän vaihtelua. Mikäli sama tarkastelu tehdään rajoittuen kaikkien tarjousalueiden sijaan vain Suomen, Ruotsin SE1 ja SE3, Viron ja Norjan NO4 alueiden yhteenlaskettuun kuukausittaiseen kokonaiskulutukseen, saadaan arvoksi 46 %. Kun tarkastelu tehdään erikseen kahdella eniten kauppaa käyvillä Suomen ja Ruotsin SE3 -alueilla, eli tarkastellaan erikseen näiden alueiden yhteenlaskettua EPAD kaupankäyntiä kyseisen alueen fyysiseen kulutukseen, saadaan johdannaisten ja fyysisen kulutuksen suhteeksi Suomen alueella 55 % ja Ruotsin SE3 alueella 49 %. Kaikesta tarkasteluajanjakson EPAD-tuotteiden kaupankäynnistä noin 60 % käydään juuri Suomen ja Ruotsin SE3 -alueilla.

Kaupankäyntihorisontti on FCA-suuntaviivojen edellyttämä suoraviivainen indikaattori, joka kuvaa johdannaistuotteiden tarjontaa. Se tarkoittaa tarjottujen ja selvitettyjen eri maturiteettisten johdannaistuotteiden määriä, eli käytännössä uniikkien tuotteiden listausta ottamatta kantaa siihen, kuinka paljon kyseisillä tuotteilla käydään kauppaa. Tarkasteluajankohtana tarjottavia uniikkeja johdannaistuotteita oli yhteensä 5271 kpl, joista EPAD-johdannaistia oli 2195 kpl. Energiavirasto ei tässä erittele tarkemmin tarjottuja johdannaistia, mutta nämä löytyvät tämän päätöksen liitteenä olevasta Viraston teettämästä numeerisesta selvityksestä.

Avoimien sopimusten määrä viittaa tietyllä hetkellä olevien avoimien johdannaissopimusten määrään. Avointen sopimusten määrä fyysiseen kulutukseen verrattuna on FCA-suuntaviivojen edellyttämä indikaattori. Yhteenlaskettu avointen sopimusten määrä on pysynyt tarkasteluajanjakson aikana melko tasaisena, joskin Suomen ja Ruotsin SE3 -tarjousalueilla vaihtelu on suurempaa. Kuukausitason tarkastelussa fyysiseen kulutukseen verrattuna kaikkien tarjousalueiden avointen so-

pimusten yhteenlaskettu määrä on noin 2,8-kertainen. Kun tarkastelu tehdään kahdella suurimman kaupankäynnin alueilla (FI ja SE3), on avointen sopimusten määrä noin viisinkertainen kyseisten alueiden fyysiseen kulutukseen verrattuna.

Riskipreemiolla tarkoitetaan tässä tapauksessa EPAD-johdannaisen viimeistä ns. closing-hintaa verrattuna kyseisellä ajanjaksolla toteutuneeseen spot-hintaan. Riskipreemion tasoa seuraamalla voidaan arvioida johdannaistuotteiden mahdollista systemaattista yli- tai alihinnoittelua sekä markkinaosapuolten halukkuutta maksaa suojauksista. Kuukausitason tarkastelu osoitti, että Suomen ja Viron tarjousalueiden EPAD-johdannaisilla oli tilastollisesti merkittävä positiivinen riskipremio 5 %:n merkitsevyystasolla. Muilta tarjousalueilta ei havaittu merkittävää riskipremiota kuukausitason tarkastelussa. Vuositason EPAD-tuotteilla riskipreemion vaihtelu oli suurta. Vuosituotteilla ei havaittu merkittävää tilastollista riskipremiota 5 %:n merkitsevyystasolla. Energiavirasto ei katso että kuukausituotteiden kohdalla havaitulla positiivisella riskipreemiolla olisi merkittävää vaikutusta suojausmahdollisuuksien kannalta. EPAD-kuukausijohdannaisia käytetäänkin täsmentämään vuosituotteiden avulla hankittua suojausta.

Osto- ja myyntihinnan välinen ero on FCA-suuntaviivoissa edellytetty indikaattori, joka lasketaan suoraviivaisesti osto- ja myyntitarjousten erotuksena. Näiden lukujen erolla voidaan arvioida markkinoiden likviditeettiä. Mitä pienempi tuotteen osto- ja myyntitarjousten erotus on, sitä tehokkaammin tuotteella voidaan käydä kauppaa. Tarkastelun kohteena olivat keskimääräinen pienin sekä suurin osto- ja myyntihinnan ero vuosi-, kuukausi-, viikko- ja päivätasolla. Viikko-EPAD -johdannaisen tuonti markkinoille vuonna 2013 aiheutti osto- ja myyntihinnan eron merkittävän kasvun erityisesti vuosille 2013–2014, jonka jälkeen ero on laskenut vähäiselle tasolle. Energiavirasto katsoo, että korkea ero on johtunut uuden tuotteen liikkeelle laskemisen aiheuttamasta epävarmuudesta. Viikko-EPAD:n käyttö on ollut erittäin vähäistä, joten suojausmahdollisuuksien katsotaan olevan parhaiten tarkasteltavissa keskittyen eniten käytettyihin vuosi- ja kuukausijohdannaisiin. Keskimääräinen pienin osto- ja myyntihinnan ero on ollut koko tarkasteluajanjakson ajan laskusuunnassa. Keskimääräisesti suurinta osto- ja myyntihinnan eroa tarkasteltaessa systemaattista korkeaa osto- ja myyntihinnan eroa ei havaittu, mutta yksittäisiä korkean eron ajankohtia on havaittavissa. Havaituista yksittäisistä ja ajoittaisista keskimääräisestä poikkeavista osto- ja myyntihinnan eroista huolimatta sekä huomioiden markkinoiden yleinen positiiviseksi katsottava kehityssuunta, Energiavirasto ei katso, että osto- ja myyntihinnan erojen tarkastelu olisi kokonaisuutena osoittanut sellaista merkittävää systemaattista tehottomuutta suojausmarkkinoiden toiminnassa, minkä voitaisiin todeta olevan este suojauksien hankkimiselle.

FCA-suuntaviivat edellyttävät edellä esitettyjen tuotteiden kaupankäymisen tehokkuutta kuvaavien indikaattorien tarkastelun lisäksi analyysiä siitä, suojaako termiinimarkkinoilla tarjottavat tuote tai tuotteiden yhdistelmä hintojen epävakaudelta asianomaisella tarjousalueella. Tuotteen tai tuotteiden yhdistelmän riittävyttä arvioidaan tuotteen tai tuotteiden yhdistelmän ja niiden kohde-etuuden hinnan korrelaation avulla. Energiaviraston numeerinen korrelaatioanalyysi tarkasteli korrelaatiota kahdella tavalla. EPAD-johdannaisen korrelaatiota tarkasteltiin toteutuneeseen systeemihinnan ja aluehinnan eroon sekä EPAD- ja systeemihintatuotteen yhdistelmän korrelaatiota toteutuneeseen aluehintaan. Johdannaisten osalta tarkastelussa käytettiin viimeisen kaupankäyntipäivän ns. closing-hintaa, jonka oletetaan vastaavan parhaita käytettävissä olevaa tietoa.

EPAD-johdannaisen ja systeemihinnan sekä aluehinnan erotuksen kuukausittaiset keskimääräisten korrelaatioiden tasot vaihtelevat tarjousalueittain. Tarkastelluista korrelaatiosta suurin korrelaatio saman alueen systeemi- ja aluehinnan erotukseen on Suomen tarjousalueen EPAD-johdannaisella, jonka korrelaatio on 0,821. Alhaisin tarkastelluista korrelaatioista tarkasteluajanjaksona on Viron tarjousalueen EPAD-johdannaisella, jonka korrelaatio on 0,567. Tarkastelussa havaittiin myös, että Suomen tarjousalueen EPAD-johdannainen suojaa paremmin Viron aluehinnan ja systeemihinnan erotusta kuin Viron tarjousalueen EPAD-johdannainen. Suomen tarjousalueen EPAD-johdannaisen korrelaatio Viron aluehinnan ja systeemihinnan erotukseen on 0,666.

Energiavirasto katsoo, että vaikka lähtökohtaisesti systeemihinnan ja aluehinnan erotukselta suojaavaa EPAD-tuote on relevantti FCA-suuntaviivojen tarkoittamana tarjousalueen hinnan epävakaudesta suojaavana tuotteena, pelkän EPAD-johdannaisen ja sen kohde-etuuden korrelaation tarkastelu ei täysimääräisesti vastaa markkinaosapuolen kokonaissuojausmenettelyjä, sillä toimijat rakentavat suojausportfolionsa tuotteiden yhdistelmällä ja suojaus perustuen ainoastaan EPAD-johdannaiseen ei huomioisi systeemihintariskiä. Tarkastelemalla EPAD- ja systeemituotteiden yhdistelmän ja toteutuneen saman tarjousalueen aluehinnan korrelaatiota kuukausittaiset keskimääräiset korrelaatiot vaihtelevat välillä 0,727 ja 0,921, alhaisimman korrelaation ollessa Viron tarjousalueella ja suurimman Ruotsin SE1 -tarjousalueella. Suomen tarjousalueen vastaava korrelaatio oli tarkasteluajanjaksolla 0,864, ja Ruotsin SE3 alueella 0,911. Suomen tarjousalueen EPAD-tuotteen ja systeemituotteen yhdistelmän korrelaatio Viron aluehintaan havaittiin olevan 0,775. Energiavirasto katsoo, että suuntaviivojen mukainen riittävä korrelaation taso on aina riippuvainen suojausta tarvitsevasta markkinaosapuolesta, ja tietyn rajatason määrittäminen on siten mahdotonta. Energiavirasto katsoo kuitenkin, että tarkastelussa ei havaittu sellaista riittämättömyyttä, joka estäisi tarkastelluilla tarjousalueilla asianmukaiseksi katsottavan suojauksen hankkimisen.

Johtopäätökset

Energiavirasto katsoo kokonaisarviointina perustuen sekä numeeriseen arviointiin että markkinaosapuolten näkemyksiin, että Suomen tarjousalueella on FCA-suuntaviivojen tarkoittamia rajat-ylittäviä suojausmahdollisuuksia. Suojaamisen mahdollistaa aluehinnan ja systeemihinnan erotukselta suojaava EPAD-tuote, joka yhdistettynä systeemihintaan perustuvaan tuotteeseen asianmukaisimmin suojaa tarjousalueen vuorokausimarkkinoiden hinnan muutosriskiltä.

Suojaamisen tapahtuessa edellä esitetyllä tavalla, ei periaatteellisesti olisi tarkoituksenmukaista erotella suojausmahdollisuuksia yksittäisille rajayhteyksille. Energiavirasto katsoo kuitenkin, että rajakohtaisestikin tarkasteltaessa tämän päätöksen kohteena olevilla Suomen ja Ruotsin sekä Suomen ja Viron välisillä tarjousaluerajoilla voidaan todeta olevan riittäviä suojausmahdollisuuksia. Energiaviraston näkemyksen mukaan Suomen hinta-alueella tarjottavan EPAD-tuotteen voidaan katsoa suojaavan etenkin Suomen ja Ruotsin välistä aluehintariskiä siirtokapasiteetin niukkuustilanteessa. Energiavirasto katsoo, että riippumatta Viron tarjousalueella tarjottavan EPAD-tuotteen tämän hetkisestä likviditeetistä, Suomen ja Viron tarjousaluehintojen merkittävästä yhtenevyydestä johtuen ei tälle rajalle ole perusteita edellyttää siirto-oikeuksia, vaan suojaamisen Viron tarjousalueella mahdollistaa etenkin Suomen tarjousalueen EPAD-tuote.

Suojausmahdollisuuksien ollessa Energiaviraston näkemyksen mukaan riittäviä, Energiavirasto katsoo perustelluksi olla myöntämättä siirto-oikeuksia tämän päätöksen kohteena oleville Suomen tarjousalueen rajoille. Energiavirasto katsoo edelleen perustelluksi olla pyytämättä kantaverkonhaltijaa varmistamaan, että saataville annetaan muita alueiden välisiä pitkän aikavälin suojaustuotteita sähkön tukkumarkkinoiden toiminnan tukemiseksi.

FCA-suuntaviivojen keskeisenä tavoitteena on edistää alueiden välisiä pitkän aikavälin suojausmahdollisuuksia. Energiavirasto pitääkin tärkeänä, että suojaustuotteiden kaupankäynnin tehokkuutta sekä tuotteiden asianmukaisuutta seurataan edelleen kriittisesti suojausmahdollisuuksien varmistamiseksi. Mikäli johdannaismarkkinoiden kehityksessä tapahtuisi merkittävää muutosta havaittuun positiiviseen kehitykseen, tulee harkita suojausmahdollisuuksien edistämistä suuntaviivoissa kuvatuin tavoin.

Sovelletut säännökset

Komission asetus (EU) 2016/1719 30 artikla

Laki sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta (590/2013) 36 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhakua koskeva ohjeistus liitteenä.

Liitteet

Valitusosoitus Markkinaoikeuteen

Intention by the Swedish Energy Markets Inspectorate and the Energy Authority of Finland Regarding the Hedging opportunities on the Finnish – Swedish Bidding Zone Borders Pursuant to the Commission Regulation (EU) no 2016/1719

Agreement between the Estonian Competition Authority and the Energy Authority of Finland Regarding the Hedging opportunities on the Finnish – Estonian Bidding Zone Border Pursuant to the Commission Regulation (EU) no 2016/1719

Methods for evaluation of the Nordic forward market for electricity, 8.12.2016, EC Group AS

Calculations for the Evaluation of the Functioning of the Wholesale Electricity Markets on the Finnish Bidding Zone Borders as Required in the FCA GL, 12.2.2017, Petr Spodniak

Jakelu

Fingrid Oyj

Tiedoksi

Valitusosoitus

1 Muutoksenhakuoikeus

Energiaviraston päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Valituskelpoisella päätöksellä tarkoitetaan toimenpidettä, jolla asia on ratkaistu tai jätetty tutkimatta.

Valitusoikeus on sillä, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa.

2 Valitusviranomainen

Valitusviranomainen Energiaviraston päätökseen on Markkinaoikeus.

3 Valitusaika

Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitusaikaa laskettaessa tiedoksisaantipäivää ei oteta lukuun.

4 Valituskirjelmän sisältö

Valitus tehdään kirjallisesti. Markkinaoikeudelle osoitetussa valituskirjelmässä on ilmoitettava:

- valittajan nimi ja kotikunta
- postiosoite ja puhelinnumero, joihin asiaa koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa
- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi sekä
- perusteet, joilla muutosta vaaditaan.

Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä. Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä tai jos valituksen laatijana on muu henkilö, on valituskirjelmässä ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta.

5 Valituskirjelmän liitteet

Valituskirjelmään on liitettävä:

- muutoksenhaun kohteena oleva päätös alkuperäisenä tai jäljennöksenä
- todistus siitä, minä päivänä päätös on annettu tiedoksi tai muu selvitys valitusajan alkamisajankohdasta sekä
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu Energiavirastolle tai markkinaoikeudelle.

Asiamiehen on liitettävä valituskirjelmään valtakirja, jollei päämies ole valtuuttanut häntä suullisesti valitusviranomaisessa. Asianajajan ja yleisen oikeusavustajan tulee esittää valtakirja ai-noastaan, jos valitusviranomaisen niin määrää.

7 Valituskirjelmän toimittaminen valitusviranomaiselle

Valituskirjelmä on toimitettava valitusajan kuluessa Markkinaoikeudelle, jonka osoite on:

Markkinaoikeus

Radanrakentajantie 5

00520 Helsinki

Faksi: 029 56 43300

Sähköposti: markkinaoikeus@oikeus.fi